

УДК 342.9

DOI <https://doi.org/10.32782/ln.2023.21.02>

Ніцевич О.В.

аспірант

Науково-дослідний інститут публічного права

ВИДОВА ХАРАКТЕРИСТИКА ЮРИДИЧНИХ ГАРАНТІЙ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЖУРНАЛІСТІВ В УКРАЇНІ

Постановка проблеми. Держава взяла на себе обов'язок щодо створення необхідних механізмів, режимів та умов які повною мірою мають гарантувати журналістам дотримання їхніх прав та законних інтересів під час виконання ними своєї професійної діяльності.

Для більш вичерпного розуміння означеного правового явища вбачаємо за необхідне розкрити видову характеристику саме юридичних гарантій, адже за загальним правилом класифікаційний розподіл сприяє належному орієнтуванню в їхньому різноманітті. Окрім того, питання про класифікацію видів гарантій багато в чому визначає вирішення завдань їх подальшого вивчення, аналізу механізму їх дії, також це важливо для успішного розгляду шляхів їх подальшого розвитку і вдосконалення [1, с. 81]. Наукова класифікація гарантій має велике значення для з'ясування їхньої специфіки.

Стан опрацювання проблематики. Видова характеристика юридичних гарантій професійної діяльності журналістів в Україні є абсолютно унікальним предметом дослідницьких пошуків, адже вітчизняна наукова доктрина акцентується на їх правовій природі, посиленні дієвості або пошуку таких, що обов'язково мають мати нормативне закріплення.

Тому **метою** цієї статті є аналіз наявних класифікаційних розподілів гарантій як юридичного явища, які можна застосувати до поділу таких в аспекті процесу реалізації журналістами професійної діяльності в Україні.

Виклад основного матеріалу. Розпочати слід з того, що гарантії, вважає О. Рудницька, являють собою соціально-політичне та юри-

дичне явище, яке характеризують три складники: 1) пізнавальний, що дає змогу розкрити предметні теоретичні знання про об'єкт їх впливу, отримати практичні знання про соціальну і правову політику держави; 2) ідеологічний – використовуваний політичною владою як засіб пропаганди демократичних ідей всередині країни та за її межами; 3) практичний, що визнається як інструментарій юриспруденції, передумова задоволення соціальних благ особи. Виходячи з цього, автор визначає гарантії як: систему соціально-економічних, політичних, юридичних, організаційних передумов, умов, засобів і способів, що створюють можливості особистості для здійснення своїх прав, свобод, інтересів [2, с. 175]. Однак, на думку Я. Малихіна, не можна повною мірою погодитися з думкою цього автора у зв'язку з тим, що необхідно враховувати четвертий складник цього соціально-політичного та правового явища, а саме психологічний, оскільки, отримавши юридичну консолідацію в нормах законодавчих актів, гарантії допомагають зрозуміти захист людини, її прав та свобод, створюючи психологічну впевненість людини [3, с. 134].

Вчені загалом погоджуються, що різновидів гарантій існує надзвичайно багато. Зокрема, як приклад, В. Мельник, досліджуючи думки інших науковців, виокремлює: 1) фінансово-економічні гарантії як речові засоби забезпечення ефективності реалізації прав і свобод [4, с. 197]; 2) соціальні гарантії як засоби і умови забезпечення свободи і особистої недоторканості; 3) правозахисні гарантії як систему засобів, способів, умов,

завдяки яким забезпечується ефективна реалізація людиною свого права на захист [5]; 4) процесуальні гарантії як закладена в процесуальній формі система правових засобів, які забезпечують встановлення об'єктивної істини і справедливості правосуддя, можливість всіма суб'єктами кримінального процесу реалізувати свої права, свободи й обов'язки, досягнення мети і виконання завдань судочинства [6]; 5) організаційні гарантії як такі, що здатні забезпечити дотримання процедурних заходів; 6) гарантії на охорону праці як таких, що регулюють умови праці на робочому місці, безпеку технологічних процесів, машин, механізмів, устаткування та інших засобів виробництва, стан засобів колективного та індивідуального захисту, що використовуються працівником, а також санітарно-побутові умови праці [7; 8, с. 249].

Окремо зазначимо, що у дискурсі гарантій здійснення певної діяльності виокремлюються загальні гарантії, що є притаманними для всіх суб'єктів за звичайних умов та спеціальні, що є функціональними у випадку настання певних обставин. Також на прикладі класифікації гарантій депутатської діяльності виділяються: 1) за радянських часів: а) дві групи гарантій: гарантії діяльності депутатів щодо виконання ними своїх повноважень і гарантії особи депутата; б) соціально-економічні, політичні, організаційні та правові; в) економічні, політичні, соціальні, ідеологічні та правові; г) політичні, ідеологічні, економічні та юридичні гарантії; 2) вітчизняні сучасні: а) дві групи: гарантії їхніх трудових прав; основні гарантії їхньої діяльності [9, с. 321–322]; б) чотири групи: соціально-економічні та трудові; політичні; організаційні та інформаційні; особисті [10, с. 112]; в) дві групи: нормативно-правові (нормативно-правові акти) та організаційно-правові (соціальні, матеріальні, процесуальні, а також депутатську недоторканність) [11, с. 172; 12, с. 38–39].

Тому не викликає подиву той факт, що гарантії професійної діяльності журналістів

в загальному дослідниками розподіляються на дві групи: 1) організаційно-правові гарантії, що їх забезпечують органи загальної компетенції і органи спеціальної компетенції; 2) нормативно-правові гарантії – сукупність правових норм, які гарантують реалізацію й охорону комплексу прав журналіста [13].

Втім, у науковій літературі розрізняють чотири види гарантій: економічні, політичні, ідеологічні та юридичні [14; 15, с. 219]. Я. Малихіна уточнює, що сьогодні існують різноманітні погляди на понятійний апарат «юридичні гарантії», однак ці розбіжності визначень, думок і пропозицій не можна вважати хибними, адже розмаїття є міцною основою для системного аналізу проблем гарантування [3, с. 133]. Так, деякі автори вважають, що юридичні гарантії, це норми права, які передбачають у своїй сукупності правовий механізм, покликаний сприяти реалізації законів або встановлений державою порядок діяльності державних органів та установ, громадських організацій, спрямований на попередження й припинення посягань на права громадян, на відновлення цих прав і притягнення до відповідальності за їх порушення [16, с. 27]. В. Погорілко, В. Головченко та М. Сірий наголошують на тому, що юридичні гарантії – це передбачені законом спеціальні засоби практичного забезпечення прав та свобод людини і громадянина [17, с. 40]. Однак у цьому визначенні не звертається увага на призначення юридичних гарантій, тобто на той факт, що саме вони забезпечують [16, с. 27]. Причому визначити конкретний правовий засіб як правову гарантію можна лише в рамках одного або кількох однорідних правовідносин, спрямованих на досягнення конкретного результату, яке має значення для учасника таких відносин. У будь-яких правовідносинах юридичні гарантії спрямовані на досягнення саме такого результату. Оскільки учасників може бути декілька, не виключено, що різними будуть і їх інтереси, отже, і гарантії можуть бути як однаковими, так і різними, навіть протилежними одна одній [18, с. 109].

Доцільно підтримати думку Я. Кузьменко, що юридичні (спеціальні) гарантії охоплюють усі правові засоби і способи, за допомогою яких реалізуються, охороняються, захищаються права і свободи громадян, усуваються порушення прав і свобод, поновлюються порушені права. Якщо загальні гарантії забезпечують реалізацію прав і свобод людини і громадянина завдяки наявним політичним, економічним, соціальним, ідеологічним та культурним, тобто загальним передумовам, то юридичні (спеціальні) гарантії, належать до таких, що забезпечують реалізацію, охорону і, у разі необхідності, захист прав і свобод людини специфічними правовими засобами [16].

Зокрема Т. Заворотченко у своєму дисертаційному дослідженні наводить наступні ознаки юридичних гарантій: 1) нормативність, яка передбачає визначення гарантій лише в текстах нормативно-правових актів; 2) системність, яка полягає в тому, що всі юридичні гарантії знаходяться в тісному нерозривному зв'язку, є взаємозалежними і взаємопов'язаними, тобто утворюють певну систему; 3) комплексність – у реальному житті юридичні гарантії діють спільно (системно), підкріплюють і взаємно посилюють одна одну; 4) постійність – гарантії прав не припиняють свою дію і не виникають епізодично; 5) юридична надійність, яка відображає, з одного боку, зв'язок гарантій із соціальною ситуацією, а з іншого – стабільність її соціального змісту; 6) реальність, яка полягає в тому, що юридичні гарантії повинні забезпечити особі реальне користування наданими законодавством України правами [19].

Отже, можемо узагальнити, що юридичними гарантіями професійної діяльності журналістів в Україні є нормативно визначена система передумов, наявність яких слугує активізацією захисних, охоронних та забезпечувальних механізмів для повноцінної реалізації журналістами своїх професійних прав та у випадку їхнього порушення – вирівнювання балансу соціальної

справедливості. Фактично, вони спрямовані на забезпечення особливого статусу, безпеки, реалізації інших важливих прав саме професійних журналістів.

Існує думка, що юридичні гарантії можуть поділятися на ті, що встановлюють загальну можливість здійснення права чи його конкретну реалізацію [18, с. 110].

Втім, на нашу думку, означена класифікація є занадто спрощеною. Тому слід підтримати думку Р. Бондара, що при класифікації таких гарантій слід додержуватися наступних вимог-принципів: 1) коректність – критерії класифікації мають бути єдиними й чіткими; 2) загальність – класифікація має охоплювати все видове розмаїття гарантій; 3) утилітаризм – критерії класифікації мають бути юридично значущими й корисними для правотворчої та правозастосовної практики; 4) ілюстративність – класифікація має бути наочною, зрозумілою, образною; 5) науковість – класифікація має бути об'єктивною, не може спиратися на оціночні параметри і повинна здійснюватися на основі сучасної наукової методології; 6) всебічність – класифікація має здійснюватися за багатьма критеріями, кожен з яких відображав би окремий аспект класифікованого явища [12, с. 39–40].

Зокрема досить розширену класифікацію юридичних гарантій в контексті забезпечення прав та свобод людини надано С. Бобровником, який здійснив їхній розподіл за такими критеріями: 1) за суб'єктами: парламентські; президентські; судові; адміністративні. Зазначені гарантії пов'язані з діяльністю парламенту як гаранта декларування прав людини; президента як гаранта забезпечення прав та свобод людини; уряду як суб'єкта гарантування реалізації проголошених прав та суду як суб'єкта охорони та відновлення порушених прав; 2) за характером юридичної діяльності: правотворчі гарантії, основним змістом яких є конституційне закріплення правового статусу суб'єктів та визначення засобів впливу на порушників; правороз'яснювальні гарантії забезпечують доступ інформації

суб'єктам щодо змісту їх прав та свобод; правореалізаційні гарантії створюють умови для використання прав, дотримання заборон та виконання обов'язків як засобу гарантування прав; 3) за напрямками: конституційні гарантії, які мають вищу юридичну силу, є основою правових гарантій, спрямованих на охорону Конституції України та передбачених нею інститутів; процесуальні гарантії, що забезпечують процес реалізації прав суб'єктів та охороняють їх інтереси в процесі здійснення юридично-значущих дій; 4) за змістом: нормативні гарантії, які визначаються як норми-принципи щодо невідчужуваності, непорушності, невичерпності, рівності прав і свобод людини; організаційні гарантії, які характеризуються як статус спеціальних суб'єктів, що сприяють реалізації прав. Серед них народ, держава, владні та судові органи, уповноважений із прав людини, органи прокуратури, місцевого самоврядування, правоохоронні органи, адвокатура та міжнародні організації; 5) за статусом: превентивні гарантії, що сприяють попередженню порушень суб'єктивних прав та невиконанню юридичних обов'язків; охоронні, що передбачають можливість закріплення заходів впливу у випадку скоєння порушень гарантованих державою прав; каральні, тобто реальна можливість застосування до порушників заходів примусового характеру від імені держави; 6) за характером у цілому: розвинутість та несуперечливість приписів, що закріплюють права людини; ефективна система нагляду за дотриманням прав і свобод особи; наявність заходів, що забезпечують відновлення порушеного права. Вчений досить влучно уточнює, що призначенням відображених гарантій є забезпечення найсприятливіших умов щодо реалізації людиною наданих їй конституцією прав та свобод, а також їх ефективного захисту [16, с. 29–30; 20, с. 123–128]. Зрозуміло, що будь-який поділ на групи є достатньо умовним, адже він залежить від позиції конкретного автора, тому варіації можуть бути різноманітними.

Відповідно, класифікуючи юридичні гарантії професійної діяльності журналістів в Україні доцільним вбачається їхній розподіл на такі групи:

1) за рівнем нормативної фіксації:

– національні (наприклад, право кожного на інформацію, свободу думки і слова, вільне висловлювання своїх поглядів і переконань, право вільно збирати, зберігати, використовувати і поширювати інформацію усно, письмово або в іншій формі на свій вибір [21]. Крім ст. 34, у Конституції України є норми які гарантують наступне: ідеологічний плюралізм і заборону цензури (ст. 15); обмеження конфіденційної інформації про особу (ч. 2 ст. 32); право на ознайомлення з відомостями про себе в органах державної влади, в органах місцевого самоврядування, установах і організаціях (ч. 3 ст. 32); право вільного доступу і поширення інформації про стан довкілля, якість харчових продуктів, предметів побуту (ч. 2 ст. 50) тощо);

– міжнародні (наприклад, повага до конфіденційності; право кожної людини на пошук, передавання й одержування інформації та ідей незалежно від кордонів; право кожної людини на законну свободу пересування й свободу вибору місця проживання в межах території держави, а також право залишати країну тощо [22]);

2) за сферою дії:

– загальні (наприклад, гарантії криміналізації перешкоджання законній професійній діяльності журналістів, його переслідування чи посягання на життя);

– індивідуальні (наприклад, ті, що містяться у Женевських конвенціях стосуються захисту журналістів, які працюють у конфліктних зонах);

3) за спрямуванням:

– захисні (наприклад, ЗМІ зобов'язані забезпечувати журналістів, відряджених у райони ведення бойових дій, не лише належними документами, знаковими, сигнальними та іншими засобами позначення особи представника преси, а й засобами, призначеними

для захисту від уражень вогнепальної зброї, осколкових уражень, а також медичними аптечками. Журналісти та інші працівники, які відряджені працювати в райони ведення воєнних (бойових) дій та/або на тимчасово окуповану територію України, підлягають обов'язковому страхуванню за рахунок роботодавця у разі заподіяння шкоди їхньому життю і здоров'ю у зв'язку з виконанням професійних обов'язків [23]);

– регулятивні (наприклад, журналісти допускаються на військові об'єкти Національної гвардії України з дотриманням установленого законодавством України режиму доступу до інформації з обмеженим доступом [24]);

– охоронні (наприклад, недоторканість журналістів під час реалізації професійної діяльності охороняється кримінальним законом. Зокрема держава має сприяти створенню та підтримці діяльності механізмів раннього попередження і швидкого реагування, таких як гарячі лінії, інтернет-платформи чи цілодобові пункти звернення у надзвичайних ситуаціях, медіаорганізаціями чи організаціями громадянського суспільства, щоб гарантувати наявність у журналістів та інших медіаучасників негайного доступу до засобів захисту, коли їм щось загрожує. Якщо такі механізми створюються й керуються державою, вони повинні бути під прискіпливим наглядом громадянського суспільства та гарантувати захист викривачам інформації і джерелам, які хочуть бути анонімними [25]);

– забезпечувальні (наприклад, держава має позитивне зобов'язання сприяти створенню сприятливого середовища для свободи вираження думок, як офлайн, так і онлайн, у якому кожен може реалізувати своє право на свободу вираження думок і ефективно брати участь у публічних дебатах, незалежно від того, чи схвально сприймає їх погляди держава, чи має інші. Таке середовище охоплює права на конфіденційність і захист даних, а також право на доступ до інформації з питань, що становлять суспільний інтерес, якою володіють державні органи, яка необхідна для реалізації права на

свободу вираження поглядів. Окрім того, держава має забезпечити прозорість власності, організації та фінансування ЗМІ та сприяти медіаграмотності, щоб забезпечити людей інформацією та критичним усвідомленням того, що вони потребують доступу до різноманітної інформації та повної участі в мультимедійній екосистемі [26]);

4) за юридичною силою:

– обов'язкові (наприклад, забезпечення безпеки для журналістів, включаючи захист від фізичних, психологічних або правових переслідувань);

– не обов'язкові (наприклад, Комітет міністрів Ради Європи рекомендує повністю підтримувати й співпрацювати з Платформою Ради Європи для захисту журналістики та безпеки журналістів, і отже, допомагати посилювати спроможність органів Ради Європи попереджати й ефективно відповідати на погрози й насильство щодо журналістів та інших медіаучасників [25]).

Висновки. Проведене дослідження дає можливість узагальнити, що юридичні гарантії професійної діяльності журналістів в Україні є інструментом забезпечення, охорони та захисту прав і законних інтересів журналістів під час реалізації ними професійної діяльності задля створення умов для безперешкодної реалізації свободи слова, вираження думок та права громадян на отримання інформації.

Їхнє існування та належна реалізація є основною умовою для розвитку вільного та різнобічного інформаційного простору, який здатний задовольнити суспільний запит на інформаційне забезпечення.

Серед низки можливих варіацій їхнього групування найбільш інформативною є та, що репрезентує сферову приналежність їхньої об'єктивізації у межах інформаційного забезпечення суспільних потреб. Йдеться зокрема про: 1) забезпечення свободи слова та інформаційної доступності (заборона тиску та несанкціонованого втручання у роботу журналіста, захист джерел отримання інформації, заборона цензури,

забезпечення прозорості та відкритості владних структур тощо; 2) забезпечення професійності (наявність етичних норм та правил поведінки, що відповідають стандартизоване представлення журналістами їхньої професійної діяльності, а також системи контрольно-наглядових заходів внутрішнього та зовнішнього спрямування); 3) забезпечення

безпеки (наявність механізмів охоронної спрямованості щодо професійної діяльності журналіста, кримінально-правового захисту у разі фізичної небезпеки (у тому числі переслідувань і погроз); 4) забезпечення професіоналізму (наявність процедур професійної підготовки та навчання, програм професійного розвитку).

Анотація

Уточнюється, що видова характеристика юридичних гарантій професійної діяльності журналістів в Україні є абсолютно унікальним предметом дослідницьких пошуків, адже вітчизняна наукова доктрина акцентується на їх правовій природі, посиленні дієвості або пошуку таких, що обов'язково мають мати нормативне закріплення. Визначено, що юридичні гарантії професійної діяльності журналістів в Україні є інструментом забезпечення, охорони та захисту прав і законних інтересів журналістів під час реалізації ними професійної діяльності задля створення умов для безперешкодної реалізації свободи слова, вираження думок та права громадян на отримання інформації. Стверджується, що їхнє існування та належна реалізація є основною умовою для розвитку вільного та різнобічного інформаційного простору, який здатний задовольнити суспільний запит на інформаційне забезпечення. Проаналізовано думки вчених щодо варіацій групового розподілу юридичних гарантій як правового явища. Згруповано юридичні гарантії професійної діяльності журналістів в Україні за такими класифікаційними напрямками: 1) за рівнем нормативної фіксації: національні та міжнародні; 2) за сферою дії: загальні та індивідуальні; 3) за спрямуванням: захисні, регулятивні, охоронні та забезпечувальні; 4) за юридичною силою: обов'язкові та не обов'язкові. Окремо зазначено, що серед низки можливих варіацій їхнього групування найбільш інформативною є та, що репрезентує сферову приналежність їхньої об'єктивізації у межах інформаційного забезпечення суспільних потреб. Йдеться зокрема про: 1) забезпечення свободи слова та інформаційної доступності (заборона тиску та несанкціонованого втручання у роботу журналіста, захист джерел отримання інформації, заборона цензури, забезпечення прозорості та відкритості владних структур тощо; 2) забезпечення професійності (наявність етичних норм та правил поведінки, що відповідають стандартизоване представлення журналістами їхньої професійної діяльності, а також системи контрольно-наглядових заходів внутрішнього та зовнішнього спрямування); 3) забезпечення безпеки (наявність механізмів охоронної спрямованості щодо професійної діяльності журналіста, кримінально-правового захисту у разі фізичної небезпеки (у тому числі переслідувань і погроз); 4) забезпечення професіоналізму (наявність процедур професійної підготовки та навчання, програм професійного розвитку).

Ключові слова: гарантії, журналіст, ЗМІ, класифікація, медіа, обмеження, професійна діяльність журналіста, система норм, юридичні гарантії.

Nitsevych O.V. Specific characteristics of legal guarantees of professional activities of journalists in Ukraine

Summary

It is clarified that the specific characteristics of legal guarantees of the professional activity of journalists in Ukraine is an absolutely unique subject of research, because the domestic scientific doctrine focuses on their legal nature, strengthening their effectiveness or finding those that must

necessarily have a normative confirmation. It was determined that legal guarantees of the professional activity of journalists in Ukraine are a tool for ensuring, protecting and protecting the rights and legitimate interests of journalists during their professional activities in order to create conditions for the unimpeded realization of freedom of speech, expression of opinions and the right of citizens to receive information. It is argued that their existence and proper implementation is the main condition for the development of a free and versatile information space, which is able to satisfy the public demand for information provision. The opinions of scientists regarding variations in the group distribution of legal guarantees as a legal phenomenon have been analyzed. Legal guarantees of the professional activity of journalists in Ukraine are grouped according to the following classification directions: 1) according to the level of normative fixation: national and international; 2) by scope: general and individual; 3) by direction: protective, regulatory, security and security; 4) by legal force: mandatory and non-binding. It is separately stated that among a number of possible variations of their grouping, the most informative one is the one that represents the field affiliation of their objectification within the framework of information provision of public needs. In particular, it is about: 1) ensuring freedom of speech and information availability (prohibition of pressure and unauthorized interference in the work of a journalist, protection of sources of information, prohibition of censorship, ensuring transparency and openness of power structures, etc.); 2) ensuring professionalism (presence of ethical norms and rules of conduct, that correspond to the standardized presentation by journalists of their professional activities, as well as the system of control and supervision measures of internal and external direction); 3) ensuring security (availability of protective mechanisms for the journalist's professional activity, criminal protection in case of physical danger (including harassment and threats); 4) ensuring professionalism (availability of professional training and education procedures, professional development programs).

Key words: guarantees, journalist, mass media, classification, media, restrictions, professional journalism activity, system of norms, legal guarantees.

Список використаних джерел:

1. Кравцова З. С. Класифікація гарантій здійснення державної влади в Україні. Конституційно-правові академічні студії, 2019. № 1. С. 81–86. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/30577/1/%D0%9A%D0%9B%D0%90%D0%A1%D0%98%D0%A4%D0%86%D0%9A%D0%90%D0%A6%D0%86%D0%AF%20%D0%93%D0%90%D0%A0%D0%90%D0%9D%D0%A2%D0%86%D0%99%20%D0%97%D0%94%D0%86%D0%99%D0%A1%D0%9D%D0%95%D0%9D%D0%9D%D0%AF.pdf>
2. Рудницька О. П. Поняття та класифікація гарантійних виплат. *Актуальні проблеми держави і права*, 2011. Вип. 57. С. 175–182.
3. Малихіна Я. А. Юридичних гарантії за трудовим законодавством України. *Форум права*, 2007. № 2. С.133–138 URL: <https://dspace.univd.edu.ua/server/api/core/bitstreams/15d6390c-cbe8-44e6-afd6-d58e16f44228/content>
4. Іншин М. І. Правове регулювання службово-трудова відносин в Україні. Харків: Вид-во Нац. ун-ту внутр. справ, 2004. 337 с.
5. Ткачук Л. В. Правозахисні гарантії прав і свобод людини та механізм їх реалізації в Україні: загальнотеоретична характеристика. *Часопис Київського університету права*, 2016. № 3. С. 73–77.
6. Тертишник В. М. Науково-практичний коментар до Кримінально процесуального кодексу України. К.: А. С. К., 2007 1056 с.

7. Про охорону праці: Закон України від 14.10.1992 № 2694-XII. Верховна Рада України офіційний сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2694-12#Text>
8. Мельник В. В. Класифікація гарантій дотримання прав працівника, яким була завдана шкода роботодавцю. Юридична наука, 2019. № 11(101). Том 2 С. 246–251. URL: <https://dspace.univd.edu.ua/server/api/core/bitstreams/c02e6475-0489-47cc-b99a-8f747f91bfd6/content>
9. Фрицький О. Ф. Конституційне право України. К., 2004. 343.
10. Радченко О. І. Статус народного депутата України: проблеми теорії і правового регулювання: дис... канд. юрид. наук: 12.00.02. Х., 2005. 423 с.
11. Органи державної влади України. За ред. В. Ф. Погорілка. К., 2002.
12. Бондар Р. Г. Класифікація гарантій депутатської діяльності. Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ, 2007. № 36. С. 37–47.
13. Поклонська О. І. Правові гарантії журналістської діяльності. Проблеми законності, 2017. Вип. 139. С. 31–42.
14. Великий енциклопедичний юридичний словник. За ред. акад. НАН України Ю. С. Шемшученка. 2-ге вид., переробл. і допов. К. : Юридична думка, 2012. 1020 с.
15. Мацькевич М. М. Поняття гарантій конституційних культурних прав і свобод людини та громадянина в Україні. Форум права, 2014. № 3. С. 219–227.
16. Кузьменко Я. П. Загальна характеристика юридичних гарантій права людини на життя. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Право, 2014. Вип. 29(1). С. 27–32.
17. Погорілко В., Головченко В., Сірий М. Права і свободи людини і громадянина в Україні. К., ІН ЮРЕ, 1999. 52 с.
18. Черкашина М. Актуальні питання співвідношення юридичних гарантій права на використання природних ресурсів. Природоресурсове право, 2009. №11. С. 108–111. URL: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/15811/26-Cherkashyna.pdf?sequence=1>
19. Заворотченко Т.М. Конституційно-правові гарантії прав і свобод людини і громадянина в Україні: автореф. дис. ... юрид. наук: спец. 12.00.02. К., 2002. 20 с.
20. Бобровник С. Правові гарантії захисту прав людини в сучасному світі. Права і свободи людини та сучасний суспільний прогрес : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (24–25 лютого 1999 року). Ужгород : Сніна, 1999. С. 123–128.
21. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. Верховна Рада України офіційний сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>
22. Рекомендація № r (96) 4 про захист журналістів за умов конфліктів і тиску. Ухвалена Комітетом міністрів 3 травня 1996 року на 98-й сесії. URL: <https://cedem.org.ua/library/rekomendatsiya-r-96-4-pro-zahyst-zhurnalistiv-za-umov-konfliktiv-i-tysku/>
23. Про внесення змін до деяких законів України щодо надання додаткових гарантій захисту працівникам засобів масової інформації, які працюють у районах ведення воєнних (бойових) дій та/або на тимчасово окупованих територіях України: Закон України від 08.07.2022 р. № 2382-IX. Верховна Рада України офіційний сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2382-IX#Text>
24. Про затвердження Інструкції про порядок акредитації журналістів, працівників засобів масової інформації в Національній гвардії України: Наказ Міністерства внутрішніх справ України 16.09.2022 р. № 586. Верховна Рада України офіційний сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1162-22#Text>

25. Як захистити журналістів та інших медіаучасників? Посібник з імплементації окремих тем компонентів «Захист» та «Судове переслідування» Основних вказівок Рекомендації CM/Rec(2016)4 щодо захисту журналістики й безпеки журналістів та інших медіаучасників DG1 (2020) 11. Рада Європи, травень 2021. <https://rm.coe.int/-final-posibnyk-z-implimentatsii-6/1680a28b2e>
26. Recommendation CM/Rec(2018)1[1] of the Committee of Ministers to member States on media pluralism and transparency of media ownership (Adopted by the Committee of Ministers on 7 March 2018 at the 1309th meeting of the Ministers' Deputies). URL: https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectID=0900001680790e13